

WELKOM IN MIDDEN-DELFLAND

EERSTE BIJZONDER PROVINCIAAL
LANDSCHAP VAN NEDERLAND

Welkom in Midden-Delfland

4

Cultuurhistorisch landschap

8

Herinneringen aan vroeger: ons DNA

18

Dorpen met een rijke geschiedenis

26

Actief in Midden-Delfland

34

Kunst en cultuur
in Midden-Delfland

42

Ambachtelijke
streekproducten

50

Veelzijdige boeren

62

Cittaslow Midden-Delfland

70

Duurzaam Midden-Delfland

76

Meer weten?

84

WELKOM IN MIDDEN-DELFLAND

WELKOM IN MIDDEN-DELFLAND

Midden-Delfland. Het Bijzonder Provinciaal Landschap in de drukke metropoolregio Rotterdam Den Haag. De meest duurzame gemeente van Nederland. Een plek waar de koe gewoon in de wei staat. Waar groenten direct uit de kassen of van het land komen. En waar u melk, kaas, vlees, yoghurt en honing bij de boer om de hoek haalt.

Ervaar de natuur en de bijzondere geschiedenis van onze Cittaslow. Skaten, fietsen, kanoën en varen. Alles is mogelijk in deze groene oase van rust. Bezoek restaurants met streekgerechten op het menu, proef onze Stoere Boeren Boterham of haal een boerenijsje. Snuif cultuur en logeer in één van de bed & breakfasts of campings.

Oog voor de omgeving

De betrokkenheid van de inwoners is groot. Zij hebben oog voor elkaar en de omgeving. Het resultaat is een rijk verenigingsleven in de karakteristieke dorpen.

WELKOM IN MIDDEN-DELFLAND

Alles is mogelijk

We houden van authenticiteit. En combineren dat graag met innovatieve ontwikkelingen. Bij de Boerderij van de Toekomst gaat moderne productie van gezond voedsel straks hand in hand met gastvrijheid aan bezoekers uit de stad. Verdwenen molens krijgen mogelijk een nieuw leven in 3D-print. En misschien bezoekt u over een paar jaar bij ons in Midden-Delfland wel het Rijksmuseum van de Koe.

Voel die positieve vibe

Inspirerende toekomstplannen zorgen voor veel energie bij onze inwoners en ondernemers. Die positieve vibe voelt u als u in Midden-Delfland bent.

Welkom in Midden-Delfland!

Arnoud Rodenburg,
burgemeester Midden-Delfland

CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP

De molens van
Midden-Delfland staan
symbool voor onze
rijke cultuurhistorie.

U ziet korenmolens, een watermolen
en een poldermolen. Ze zorgen voor
droge polders en voor graan.
Het graan van molen De Drie Lelies
gebruiken we voor onze
Stoere Boeren Boterham.

CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP

Drie historische trekvaarten

Er lopen drie historische trekvaarten door Midden-Delfland: de Delftse Schie, de Vlaardingervaart en de Noordvliet. Ze verbinden Delft met de oude havens van Maassluis, Vlaardingen, Schiedam en Delfshaven Rotterdam. De Delftse Schie is onderdeel van de Erfgoedlijn.

Het paard trok de boot

Trekvaarten zijn waterwegen gegraven in de 17^e eeuw. Het paard liep langs de trekvaart op het jaagpad en trok de boot. De trekschuiten vervoerden niet alleen mensen maar ook melk, boter en druiven naar de markt in Delft. Op marktdagen voeren er extra schuiten. Tijdens evenementen kan iedereen de sfeer van vroeger herbeleven door een tocht te maken met de trekschuit.

Uniek in de Gouden Eeuw:
de trekschuit had een
vaste dienstregeling.

Bijzonder landschap

Midden-Delfland is uitgeroepen tot eerste Bijzonder Provinciaal Landschap van Nederland. Dit laat zien hoe belangrijk het is om ons waardevolle agrarisch landschap tussen de steden open en groen te houden.

Paradijselijk landschap

Liefhebber van zeldzame planten en weidevogels? U vindt ze in het laagveengebied van de Vlietlanden bij Maasland. Dit drassige moerasland ontstond in de 14^e eeuw door het graven van kanaaltjes: de vlieten.

Net wat hoger

Het gebied is nooit ingepolderd. Dat is uniek in Nederland. Het veen is niet ingeklonken, waardoor de Vlietlanden hoger liggen dan de omringende polders. Dit is een bijzonder gezicht.

Paarse orchideeën

In het voorjaar ziet u hier de paarse gloed van orchideeën. Huur een boot of kano en geniet vanaf oeroude vaarten en sloten van dit paradijs.

Tegen de stroming in

Bezoek ook de natuurvriendelijke oever langs de Noordvliet. Of de vispaaiplaatsen langs de Boonervliet en de Zeven Gatén. In deze 'vijvers' helpen we de vissen met twee visliften. In het najaar zwemmen vissen graag in grote sloten. Om daar te komen, moeten ze tegen de stroming in omhoog zwemmen. De vislift is een buis die zich langzaam vult met water en de vissen zo omhoog 'lift'.

**Visliften maken
onze polder
extra aantrekkelijk
voor paling.**

HET
CULTUURHISTORISCHE
LANDSCHAP VAN
MIDDEN-DELFLAND
LIGT 2 TOT 4 METER
ONDER
HET ZEENIVEAU.

HERINNERINGEN AAN VROEGER: ONS DNA

Midden-Delfland heeft een uniek
landschap met een rijke historie.
Daar zijn we zuinig op.

In het polderlandschap ziet u bijzondere kenmerken uit het verleden. Delen van het gebied werden al bewoond in de Steentijd, IJzertijd en Romeinse tijd. Dat weten we door opgravingen van oude boerderijen. Ook het patroon van het landschap verklapt dit. Het verkavelingspatroon en de vaarten dateren uit de 12^e en 13^e eeuw.

HERINNERINGEN AAN VROEGER: ONS DNA

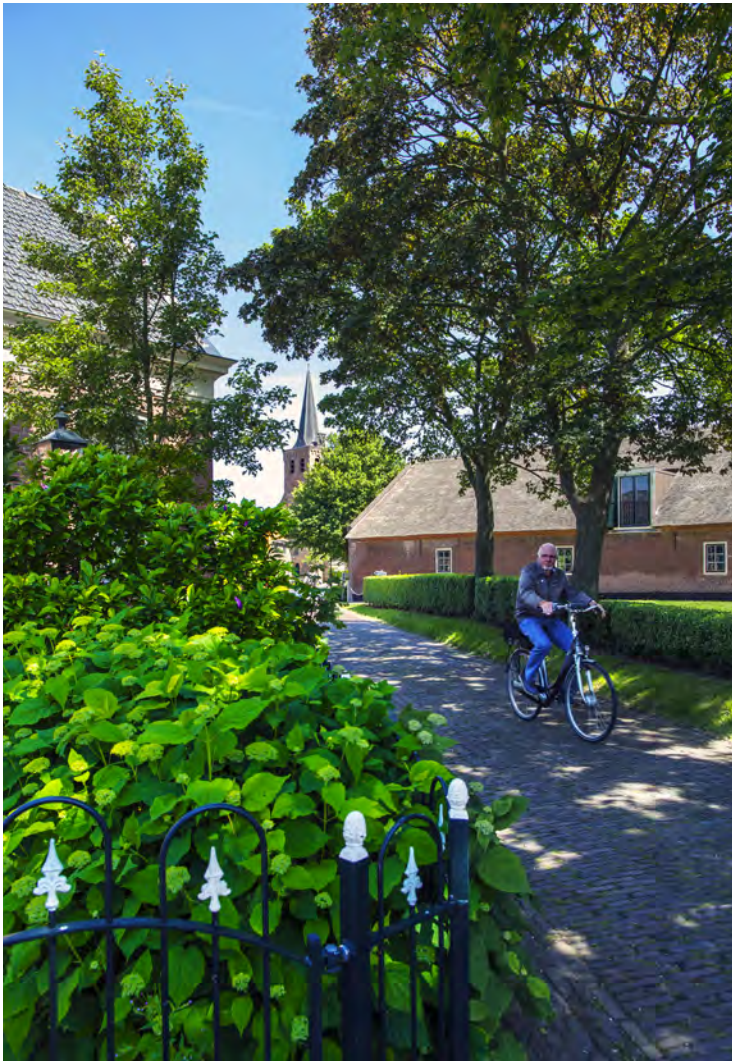

De zee bracht ons nieuw land

Het water in het polderlandschap was tot de 20^e eeuw de belangrijkste transportroute van en naar Midden-Delfland. De vele smalle rivieren waren verbonden met de zee. Bij vloed overstroomde een deel van het land en het zeewater liet klei- en zanddeeltjes achter in de rivieren. Deze grondsoorten klinken minder snel in dan veen. Zo ontstonden er verhogingen in het landschap. We noemen deze delen kreekruggen. Op deze verhogingen bouwden mensen hun boerderijen.

Kerkdorp 't Woudt is
helemaal gebouwd
op een kreekrug.

HERINNERINGEN AAN VROEGER: ONS DNA

Zo ver je kunt zien

We willen de natuur zo veel mogelijk authentiek houden. Oude kassen maken daarom plaats voor vruchtbaar grasland. Zo behouden we de karakteristieke vergezichten.

Houten hekken voor de juiste sfeer

Agrarische Natuurvereniging Vockestaert vervangt de stalen hekken in het landschap voor houten boerenhekken. Elk landhek heeft een naam. Bijvoorbeeld Land van Pumme, naar de oude eigenaar met de bijnaam Pumme. Of De Tureluur, de broedplaats van de vogel.

Weidevogels voelen zich thuis

Boeren, natuurorganisaties en bewoners zorgen er samen voor dat weidevogels zich thuis blijven voelen in Midden-Delfland. Dat heeft effect. Er zijn meer jonge vogels vliegvlug geworden in de Woudse Polder.

DORPEN MET EEN RIJKE GESCHIEDENIS

Midden-Delfland heeft
sfeervolle dorpen
met een dynamisch
verenigingsleven.

Den Hoorn is het grootste dorp.
Daarnaast zijn er Maasland,
Schipluiden en de buurtschappen
De Zweth en 't Woudt.
't Woudt staat bekend als het kleinste
dorp van Nederland.

Elk dorp een eigen sfeer

Tussen Den Hoorn en Schipluiden vindt u de bijzondere schuilkerk Op Hodenpijl. Verwonder u over het ooit zo machtige 14^e-eeuwse Kasteel Keenenburg, waarvan u nu nog het torentje ziet. Of ontdek de beschermde dorpsgezichten van Maasland en 't Woudt. Bekijk ook de karakteristieke tuinderswoningen van Den Hoorn. Ze herinneren aan de tuinbouw die drie eeuwen lang het karakter van het dorp bepaalde.

Ontdek het zelf

Wilt u meer weten over de rijke geschiedenis van de dorpen? Bezoek de wisselende tentoonstellingen in museum Het Tramstation. Of wandel terug in de tijd door de indrukwekkende stijlkamers van De Schilpen.

**Kunstschilder Johannes Vermeer
trouwde op 5 april 1653 in
schuilkerk Op Hodenpijl.**

DORPEN MET EEN RIJKE GESCHIEDENIS

---

165 bruggen

Naast de prachtige cultuurhistorische panden, springen ook de 165 bruggen in het oog. Veel daarvan hebben een eigen naam. Zoals De Bolle Kickert, De Valbrug, De Kerkpolderbrug en De Trambrug. De Trambrug is uitgeroepen tot rijksmonument en wordt helemaal in oude glorie hersteld. Sommige oude bruggen hebben verlaagde leuning. Zo bleef de jaaglijn tussen paard en trekschuit niet hangen achter de leuning.

In de zomer versieren
de inwoners de bruggen in
de dorpen met gevulde
bloembakken.

ACTIEF IN MIDDEN-DELFLAND

Knotwilgen, koeien,
weidevogels, authentieke
boerderijen en vergezichten.
Wandelend, fietsend, skatend
of varend verkent u het
polderlandschap. Misschien ziet
u wel de lammetjes van
schaapskudde Vockestaert.

ACTIEF IN MIDDEN-DELFLAND

Ontmoetingen met markante inwoners

Gastvrij Midden-Delfland organiseert ontmoetingen met inwoners van Midden-Delfland. Laat u verrassen en verwonderen door bijzondere mensen achter de deuren in Maasland, Den Hoorn en Schipluiden.

Op stap met herder, hond en kudde

De schaapherder van Vockestaert neemt u mee op zijn tochten door de Zuidrand van Midden-Delfland. Leer alles over schapen hoeden en het belang van de kudde voor de natuur. Of bekijk in de Levende Buitenplaats wat hier allemaal groeit, bloeit en leeft.

Vogels in de eendenkooi

Ga op excursie met de kooiker in de ruim 400 jaar oude eendenkooi Het Aalkeetbuiten. Spot vanuit de kijkhut de Kievit, tureluur en veldleeuwerik in de oud-Hollandse graslanden van Midden-Delfland.

Wandel over Vliegende Wandelpaden

Tussen de weilanden lopen de oude kerkepaden. Vroeger werden deze gebruikt als kortste weg naar de kerk. Tegenwoordig wandelt u er tussen de koeien en kijkt u uit over het veenweidegebied. Er zijn vijf boerenlandpaden. Deze variëren tussen 5 en 10 kilometer. Ook zijn er de Vliegende Wandelpaden. Boeren stellen hun weiland beschikbaar als wandelgebied. Zelfs Midden-Delflanders maken hiervoor een ommetje, genietend van de rust en ruimte in een monumentaal oer-Hollands landschap.

Kinderen vullen hun knapzak

In de fruitgaard van Boerderij De Hoefwoning kunt u bourgondisch picknicken. Onder de appel- en perenbomen met uitzicht over de polders. De kinderen krijgen een gevulde knapzak mee.

Schoenen uit

Op stap met kinderen? Dan is het blotevoetenpad van Hoeve Bouwlust een must. Zoek je weg op blote voeten door de klei, in het maisdoolhof.

Op skates

Midden-Delfland heeft maar liefst 90 kilometer aan skateroutes. Skate langs de weilanden en door oer-Hollandse dorpen en recreatiegebieden.

**Midden-Delfland is
met 12 miljoen bezoeken
per jaar geliefd bij
recreanten.**

ACTIEF IN MIDDEN-DELFLAND

Anders aan het water

Vanaf het water ervaart u Midden-Delfland anders. Huur een kano, roeiboot of waterfiets. Bijvoorbeeld bij Paviljoen 't Middelpunt of Brasserie Vlietzicht. Of ga vissen met een visboot in een prachtige omgeving waar stilte 's ochtends vroeg nog normaal is. Elektrisch varen kan ook, met of zonder schipper. Kies voor één van de rondvaartbedrijven uit Schipluiden, Maasland of Vlaardingen.

Met de pont

Bent u op de fiets of te voet? Neem dan het trekpontje aan de Vlaardingse Vaart of de veerpont tussen De Kwakel en recreatiegebied De Broekpolder. Vrijwilligers runnen het pontje. De e-solex is een leuk alternatief voor fietsen. Een moderne, duurzame bromfiets waarmee u geruisloos door het landschap en langs het water zoekt.

Blijf een nachtje logeren

U kunt terecht bij één van de Delflandelijke logeeradresses. Kies bijvoorbeeld voor natuurkampeerterrein De Grutto of boerencamping Hoeve Bouwlust. Of voor bed & breakfasts Rechthuis van Zouteveen, Aan de Kwakel of De Dichter. Midden in het weidse polderlandschap of de Vlietlanden, maar zo dicht bij de grote steden.

KUNST EN CULTUUR IN MIDDEN-DELFLAND

Kunst en cultuur
laten mensen de wereld
net even anders zien.

Volop keuze

Van muziek tot theater en van beeldende kunst tot poëzie. Tijdens de Midden-Delfland Dagen hoeft u niet te kiezen.

Gek op muziek

Dancefestival HomeTown en Schippop met de beste dj's en bands van vandaag en morgen zijn aanraders. Net als het meerdaagse klassieke Delft Chamber Music Festival, dat traditioneel één dag in het groene Midden-Delfland programmeert. Op het water of vanaf de kade kunt u genieten van openluchtconcerten. Lokale musici voeren op een unieke plek hun muziekstukken op. Van musical en populaire opera tot popmuziek.

Kunstenarsplein

Tijdens Montmartre wordt het met platanen beschaduwde dorpsplein van Den Hoorn voor één dag omgetoverd tot een kunstenaarsplein à la Place du Tertre.

Human Memory

Bekijk het 5 meter hoge beeld Human Memory in recreatiegebied Het Kraaiennest. De Japanse kunstenaar Kouji Ohno maakte het beeld van fietsen uit de grachten van Delft.

Weer eens wat anders

Tijdens Kom's Hoorn heten Hoornaren u welkom in hun huizen. Zij vertellen hun verhalen over vroeger en nu tijdens één van de gerechten van een driegangendiner. Of doe mee met De Nachtwandeling, waarbij u met ervaren gidsen in stilte en in het donker het buitengebied van Den Hoorn verkent.

Over de oudste wegen

Op zoek naar spektakel? Zet dan de populaire Trekkertrek in uw agenda. Of bezoek de Midden-Delfland Zeilrace met historische Westlanders op de vroegere trekvaartroute tussen Delft en Maassluis.

Tijdens grote evenementen kunt u meevaren met de trekschuit op de Vlietlanden. Of doe het Rondje Maasland in een kleine boot over de 'oudste weg door het dorp'. De scouting bedient de bruggetjes.

Brainstormen in het groen

Het hoofd leegmaken. Ruimte voor nieuwe inzichten. Wat is er nu heerlijker dan vergaderen in de polder. Dat kan bijvoorbeeld bij de landelijke vergaderlocatie Aan de Gaag in Maasland en midden in het landschap tussen Delft en Rotterdam bij locatie Vijverschie. Of kies voor het karakteristieke 't Smidshuys in de historische kern van Maasland.

Het landschap
is het theater.

KUNST EN CULTUUR IN MIDDEN-DELFLAND

Uit eigen klei en as

In Galerie 't Spint kunt u terecht voor de keramiek van Tineke van Gils. Deze internationaal bekende pottenbakster gebruikt voor haar slow ceramics Midden-Delflandse klei en as van het snoeihout van wilgen.

Vlinders in de buik

Antoinette van Beurden verbeeldt dieren uit ons landschap op een originele manier in klei: vanuit spreekwoorden en gezegden. Bekijk haar werk in haar atelier bij Jachthaven Schipluiden. Voor aquarel- en pentekeningen van de omgeving bezoekt u Rina Groot. Uniek is de kas met mozaïekbeelden en schilderijen van Willem Berkhout.

De evenementen- en cultuuragenda
vindt u op www.cultuurinmiddendelfland.nl

AMBACHTELIJKE STREEKPRODUCTEN

Vers, smaakvol en gezond eten?
Midden-Delfland heeft
streekproducten met een
karakteristieke volle smaak.

Onze ambachtelijke lunchrooms
en restaurants verwerken volop
streekeigen producten in
hun gerechten.

AMBACHTELIJKE STREEKPRODUCTEN

Proef het Midden-Delflandse landschap

Van Plaza De Pitstop tot sterrenrestaurant Aan de Zweth. Er is voor ieder wat wils. Proef de kraakverse ingrediënten in de gerechten van Lickebaertshoeve en 't Sonnetje. Schuif aan voor een lunch met seizoensproducten bij biologisch café en restaurant Indigo of ga naar Bakkers studio [w]ETEN voor koffie, taart en brood, gemaakt van pure ingrediënten uit de streek. Voor een piece of cake kunt u terecht bij taartenwinkel Piece of Cake. Ook De Pizzeria gebruikt streekproducten.

Tijd voor een streekbiertje

Het Raadhuis brouwt zelf haar biertjes. Bij Slijterij Berkhout in Den Hoorn vindt u Midden-Delflands Gerste Bier.

Eerlijk en puur vlees

Zin in een goed stuk vlees? Dan is Meat Market bij Bavette iets voor u. U kiest zelf een stuk vlees van de bijzondere Wagyu & Hereford runderen. De runderen zijn 100% zuiver ras en hebben een onbezorgd leven in de weide gehad.

Van Boeren Boterham tot ambachtelijke noga

Smaakvol en puur. Dat is de Stoere Boeren Boterham. Ontstaan uit een samenwerking tussen vijf lokale ondernemers en onder meer verkrijgbaar bij Het Raadhuis. Eerlijk, gezond en met grondstoffen uit de omgeving. Verschillende lokale lunchrooms hebben een variant met vlees op de menukaart.

Van druivensap tot appelstroop

Zelf een streeklunch maken? Voor biologisch geteelde druiven en druivensap gaat u naar Nieuw Tuinzicht en voor boerenkaas naar Van Winden. Ook appelsap en -stroop uit eigen boomgaard en honing mogen eigenlijk niet ontbreken, te koop bij Op Hodenpijl en Boerenbont.

Direct van de boer

Trek in ijs? Proef het boerenijs van Hoeve Bouwlust of De IJshoorn. Bij de Vergulde Valk kunt u met uitzicht op De Gaag genieten van zelfbereid schepijs. Lekker voor bij de koffie zijn de marsepeincake van bakker Hoek en de bruine kruidkoek Keenenburger. Of probeer de tompoucen van bakker Holtkamp. Koos Holtkamp haalt elke ochtend bij het kriecken van de dag verse melk waarvan hij de banketbakkersroom maakt.

Stoere Boeren Boterham

Twee dikke plakken Stoer Boer Brood van
bakker Holtkamp

Echte boter en beleggen kaas van
Kaas- en zuivelboerderij Van Winden

Sla van TopKrop

Trostomaten uit de Schenkeveld
tomatenautomaat

Zeezout

AMBACHTELIJKE STREEKPRODUCTEN

Thee- en koffiebelevnis

Maak van theedrinken een belevenis bij Het Raadhuis. U kiest voor een basis theesoort die u zelf op smaak brengt met gedroogd fruit, kruiden of bloemen. Bij koffie- en theeschenkerij Bij de Buurvrouw kunt u terecht voor een high tea en lunch in een fijne sfeer. Combineer uw bezoek bijvoorbeeld met een wandeling door de Duifpolder.

Een Hooiberg Bakkie doen

Koffiehuis De Hooiberg heeft bijzondere koffies, zoals het befaamde Hooiberg Bakkie. Aan te raden met een Woudtse plak, bereid volgens beproefd familierecept.

Kopje koffie bij de was?

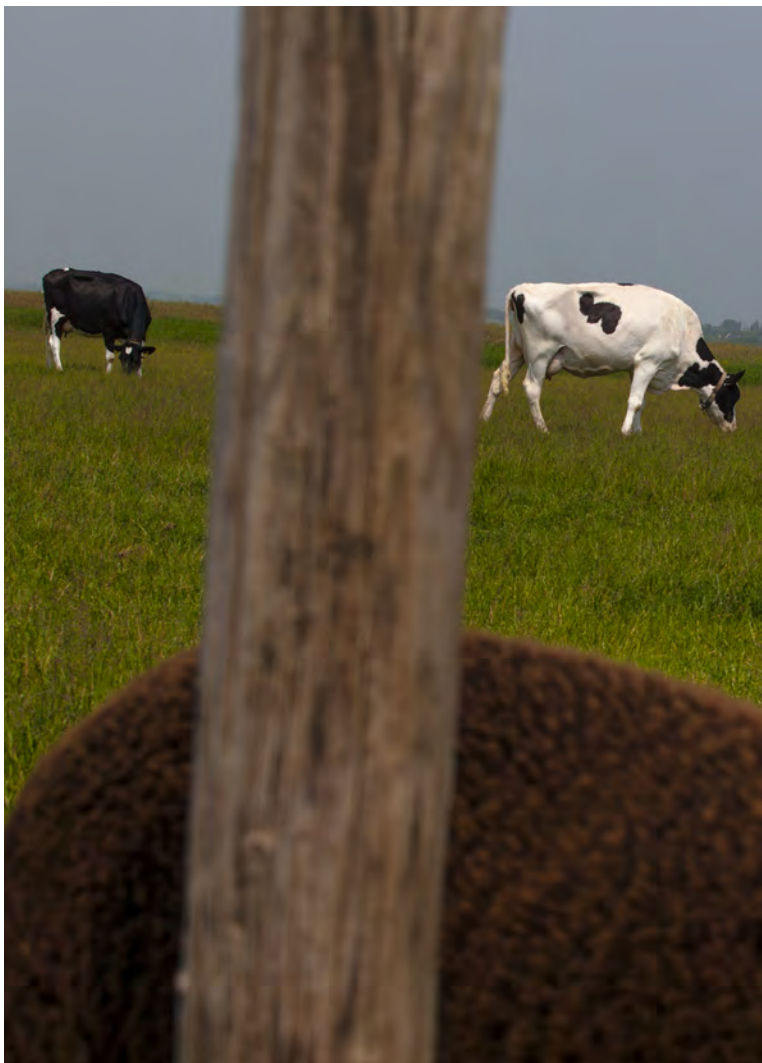
Samen genieten van een kopje koffie terwijl uw was wordt gedaan? Dat kan tegen een kleine vergoeding bij Was&Koffie in De Kickerthoek. Het is voornamelijk bedoeld voor ouderen, maar iedereen is welkom. Een mooi initiatief!

IN
MIDDEN-DELFLAND
PRODUCEREN
ZO'N 4.000 KOEIEN
40 MILJOEN KILO
MELK PER JAAR.

VEELZIJDIGE BOEREN

Inwoners van Midden-Delfland
en de steden eromheen weten
de ambachtelijke en
milieuvriendelijke zuivel- en
vleesproducten van onze boeren
goed te vinden.

VEELZIJDIGE
BOEREN

Onze boeren produceren kwalitatief
mooie streekproducten waarvan de
oorsprong en bereiding zichtbaar is.
Zo weet u wat u eet!

Hmm, boerenmelk

Delflandshof is onze eigen melkcoöperatie. Opgericht door zes melkveehouders uit de buurt. Ze maken boerenmelk, yoghurt en meer. Delflandse zuivel heeft een smaak die per seizoen varieert.

Eerlijk vlees van een Midden-Delflandse melkkoe

Midden-Delflands vlees vindt u bij de Delflandse Vleesmeesters. De koeien eten weidegras voor gezonder vlees. Als het weer het toelaat, mogen de koeien vrij in de wei lopen. Ook tijdens de melkperiode. Het vlees wordt in de buurt verwerkt bij de keurslager. 100% Midden-Delflands vlees dus!

Onze boeren doen meer

Onze boeren zetten zich in voor de weidevogels en onderhouden het agrarische cultuurlandschap van Midden-Delfland. Ook kunt u bij sommige boeren kamperen, een potje boerengolf spelen of polsstokspringen over slootjes. Voor kinderen zijn er leuke en leerzame lessen over het boerenleven. Ze leren over de natuur, het landschap en de herkomst van voedsel.

VEELZIJDIGE BOEREN

Onze boeren werken duurzamer

Aandacht voor een gezond landschap en een goed welzijn van dieren staat voorop. Onze boeren werken volgens de principes van kringlooplandbouw. Hierbij draait het om de beste afstemming tussen voer, koe, mest en bodem. Dat betekent minder kunstmest en minder krachtvoer. In het innovatieprogramma MiddeninDelfland werken agrariërs aan duurzame innovatie en economische slagkracht: klantgericht, duurzaam en energiezuinig.

Onze jonge boeren en boerinnen denken mee

Onze boeren onderhouden het open en groene landschap van Midden-Delfland. Jonge boeren zijn belangrijk voor de toekomst van Midden-Delfland. In het Jonge Boeren Netwerk denken ze na over toekomstgericht ondernemen.

Onze kringloopboeren
produceren meer melk met een
lagere belasting van het milieu.

CITTASLOW MIDDEN-DELFLAND

Midden-Delfland is Cittaslow.
We koesteren onze identiteit.
Kwaliteit van leven, het behoud
van het landschap, duurzaamheid
en innovatie spelen daarbij
een grote rol.

Cittaslow is een manier van denken en doen. Inwoners en ondernemers zijn zich bewust van de waardevolle kwaliteiten van Midden-Delfland. Dat ziet u terug in ons landschap en in de variatie aan streekproducten. Maar ook in onze gastvrijheid en innovatief, duurzaam ondernemerschap.

De gemeente Midden-Delfland is Cittaslow-hoofdstad van Nederland. Cittaslow is een internationale beweging van ongeveer 250 gemeenten in 30 landen. Zij staan voor een zeer hoge kwaliteit van leven in hun gemeenten. www.cittaslow-nederland.nl

Onze Cittaslow-supporters

Bedrijven, organisaties en verenigingen die werken volgens de filosofie van Cittaslow kunnen supporter worden. Zoals melkveebedrijf De Paardenstal die haar activiteiten uitbreidde met een horecaboerderij. Kinderdagverblijf Djoy brengt haar kinderen respect bij voor landschap en milieu. En Lentiz Maasland stemt haar onderwijs af op de kansen van ons groene gebied.

Equestrum startte met Cittaslow-supporter Lentiz de eerste internationale hippische opleiding.

Bron van inspiratie

Elke twee jaar is de uitreiking van de OndernemersAward Cittaslow Midden-Delfland. Een prijs voor ondernemers die door hun activiteiten inhoud geven aan Cittaslow. En die daarmee een inspiratiebron zijn voor collega-ondernemers. Druivenkwekerij Nieuw Tuinzicht, ondernemersfamilie Post, Diemel Groenvoorziening, Hoeve Ackerdijk en kinderdagverblijf Djoy wonnen eerder deze award.

DUURZAAM VOORUIT

Midden-Delfland bruist van de activiteiten van betrokken ondernemers, natuurorganisaties en inwoners. Samen bedenkt en ontwikkelt de samenleving inventieve oplossingen voor een duurzaam Midden-Delfland.

Zonnepanelen tussen de schapen

Aan de Oostgaag staan zonnepanelen op palen. De zonnepanelen draaien mee met de zon en zorgen zo de hele dag voor schone energie. Schapen mogen onder de panelen grazen als het gras hoog genoeg is. Is het heel warm? Dan zoeken ze gewoon de schaduw onder de panelen op.

Steeds meer auto's aan de laadpaal

U ziet in Midden-Delfland steeds meer laadpalen voor elektrische auto's. Deze auto's rijden op groene stroom. Ze hebben geen CO₂-uitstoot en rijden een stuk duurzamer dan auto's op gas, diesel of benzine.

Steeds meer mensen
in Midden-Delfland kiezen
voor milieubewust vervoer.

Groene en slimme verlichting

Langs onze wegen met ecologische oevers en bloemrijke bermen gebruiken we veel groene ledverlichting. Hiermee besparen we energie. Daarnaast werkt steeds meer openbare verlichting met de slimme dim-modus: de verlichting gaat pas aan als er verkeer langskomt.

Het menselijk oog
is gevoeliger voor groen licht.
Daardoor hoeven we minder
wattage te gebruiken.

Eerste honingsnelweg ter wereld

Langs de A4 tussen Delft en Schiedam ligt de eerste Honey Highway ter wereld. Over de berm langs de weg strooiden 90 vrachtwagens zand met daaroverheen biologisch bloemenzaad. De bloemen zorgen voor meer nectar en voedsel voor insecten, zoals bijen. Zo kunnen bijen genoeg honing blijven maken, ook langs de snelweg.

Burgemeestersconvenant voor klimaat en energie

Midden-Delfland is aangesloten bij het Convenant of Mayors. Met scherpe doelen leveren 7.700 EU-gemeenten een wezenlijke bijdrage aan het oplossen van het klimaatprobleem.

Hightech tuinbouw

Onze hightech tuinbouwbedrijven zoals TopKrop, Schenkeveld en Aquafleur investeren in een biologisch en milieuvriendelijk teeltproces. Duurzaam ondernemen, kwaliteit en innovatie zijn sleutelbegrippen.

In de OudeCampspolder voeren acht tuinbouwbedrijven een aardwarmteproject uit: GeoPower Oudcamp.

De tuinbouwbedrijven telen hun producten duurzaam met geothermie. Ze besparen zo aardgas en verminderen CO₂-uitstoot.

Duurzaam wonen juichen we toe

Een voorbeeld van duurzaam wonen is woonwijk De Kreek met duurzame energie, geen gas en als uitgangspunt nul-op-de-meter. De gemeente denkt graag mee over experimentele woningbouw zoals Tiny Houses. Dit zijn kleine woningen die zoveel mogelijk zelfvoorzienend zijn.

MEER WETEN?

Met dit boekje bieden wij u een
kijkje in Midden-Delfland.

MEER
WETEN?

Onze inwoners en ondernemers vertellen u graag over Midden-Delfland. Bij Pannenkoekenboerderij 't Sonnetje kunt u uw auto makkelijk parkeren en lopend of op de fiets de dorpen en het landschap verkennen. In het Bezoekerscentrum Midden-Delfland vindt u veel informatie over Midden-Delfland. Zoals films en tentoonstellingen.

Kijk ook op
www.middendelflandinbeeld.nl

MEER WETEN?

- Metropoolregio Rotterdam-Den Haag 2 miljoen inwoners
- Midden-Delfland 20.000 inwoners
- Oppervlakte open kerngebied Midden-Delfland 6.600 ha
- Oppervlakte gemeente Midden-Delfland 5.500 ha
- Aantal melkveehouders 60
- Landbouw/melkveehouderij 3.400 ha
- Gemiddelde bedrijfsgrootte melkveehouderij 42 ha
- Melkproductie 40 miljoen kilo
- Tuindersgebied 250 ha
- Aantal ondernemers 1.500
- Aangelegde recreatie/natuur 2.000 ha
- Recreatie 12 miljoen bezoeken per jaar,
- 12 km ATB parcours (mountainbike), 30 km vaarroute,
- 45 km ruiterroute, 60 km kanoroute, 90 km skeelerroute,
- 66 km fietsroute, 63 km wandelpaden,
- 900 km wandelroutenetwerk Hof van Delfland,
- 160 km vaar netwerk Midden-Delfland/Westland

Colofon

Redactie

Loo van Eck Communicatie, Britt Latour en Marjon Leemborg

Eindredactie

Son & Co, gemeente Midden-Delfland

Fotografie

Dieter Schütte

p 42–43 Mike Poodt

p 77 Fleur Kooiman

omslag, p 49 en 87 Annet Delfgaauw

Ontwerp

Katja Hilberg

Druk

Printvisie

Copyright gemeente Midden-Delfland© juni 2018

Gemeente Midden-Delfland

Anna van Raesfeltstraat 37

2636 HX Schipluiden

(015) 380 41 11

gemeente@middendelfland.nl

www.middendelfland.nl

Midden-Delfland is een groene oase van rust tussen de grote steden in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.